

עלון שבועי

נחלת סדר

חידושי תורה בדרך הדרוש והאגדה על פרשת השבוע
מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת סדר" על התורה והמועדים

ערש"ק פרשת תצוה – זכור תשע"ב

לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,

ניתן לקבל את העלון במייל chagitben@neto.net.il

הנושא: הנהגת נס פורים כעבר המבקש מהמלך

בן זכאי וחלה בנו של רבי יוחנן בן זכאי, אמר לו: חנינא בני, בקש עליו רחמים ויחיה. הניח ראשו בין ברכיו וביקש עליו רחמים ויחיה. אמר רבי יוחנן בן זכאי: "אלמלי הטיח בן זכאי את ראשו בין ברכיו כל היום כולו", לא היו משגיחים עליו. אמרה לו אשתו: וכי חנינא גדול ממך? אמר לה: לאו, אלא הוא דומה כעבד לפני המלך ואני דומה כשר לפני המלך. ע"כ.

ונראה להסביר את ההבדל בין "עבד" ל"שר", שכן שניהם בכוחם לפעול אצל המלך שישנה את דעתו וגזירותיו. אלא שהשר מחוייב בכבוד המלכות וחוקיה, ממילא כל שינוי שרוצה לעשות, עליו לעשותו על פי חוקי המדינה. שונה הדבר אצל ה"עבד", הוא כלל אינו מוגבל בחוקי המדינה, אין כבוד המלכות לנגד עיניו, הוא פונה אל המלך ומבקש בקשה אישית וכיון שהמלך מרוצה ממנו ומעבודתו יסכים לשנות גזירה פלונית או ייטיב עם אלמוני.

כן הדבר אצל צדיקים, אשר כל מהותם ורצונם להשפיע ישועות ורחמים על כלל ישראל, אלא שיש צדיק שהוא בבחינת "שר" בכוחו לפעול ישועה רק כדרכו של ה"שר" - דרך חוקי המדינה, היינו על פי הסדר, כגון אם בא לפניו חולה, אזי הוא מפנה אותו לרופא פלוני או מציע לו תרופה מסויימת שתועיל לו לרפואה. לא כן צדיק שהוא בבחינת "עבד" בכוחו לפעול שלא בגדר הטבע והסדר, הוא כלל אינו כפוף לחוקי המדינה, די ל"הניח ראשו בין ברכיו" - לבקש ולהתחנן ומתמלאת בקשתו.

יש לומר כי שוני זה קיים גם אצל חנוכה ופורים, נס חנוכה שקרה בזמן שבית המקדש היה קיים, הרי שהיה זה בזמן שהמלך יושב בארמונו ועם ישראל קרנם למעלה והם בבחינת "שר לפני המלך", ולכן ישועת ישראל היתה בדרך חוקי הטבע והסדר כביכול, בכך שהוצרכו לצאת למלחמה נגד האויב.

"ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד"

בשני כלים בבית המקדש מצינו שהתורה מצוה על עבודתם התמידית: אצל המנורה "להעלות נר תמיד", וכן אצל השולחן (תרומה כ"ה): "ונתת על השלחן לחם הפנים לפני תמיד". אך הבדל גדול יש בין ה"תמיד" של לחם הפנים ל"תמיד" של הנרות, לחם הפנים אינם יכולים לסור מעל השלחן, ולו לרגע. גם כשמגיע הזמן להחליפם, החילוף נעשה כעקב בצד גודל: החלות הישנות נדחפות בעזרת החדשות אל תוך ידי הכהנים, "אין שלחן ללא לחם" (כן דעת חכמים החולקים על רבי יוסי במסכת מנחות דף צט.). לעומת זאת, המנורה דולקת רק "מערב עד בוקר". אמנם, יתכן שהנר המערבי דלק בכל שעות היממה, אך עיקרו של המנורה "מערב עד בוקר".

נראה, שיש כאן שני גדרים שונים של תמידות: האחת בלתי פוסקת, והשנייה - בזמן קבוע, עם הפסקות קבועות. ונראה לתת בזה רמז לענין חנוכה ופורים, וזאת בהקדם מה שכתב החתם סופר בספרו תורת משה (מגילת אסתר דף ק"ע), שבפרשת אמור התורה מזכירה את כל ענייני המועדים מתחילה בפסח עוברת לספירת העומר שבועות ראש השנה יום הכיפורים וסוכות, מיד לאחר מכן מזכירה התורה ציווי על המנורה: "צו את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית ... להעלות נר תמיד". ולאחר מכן ציווי על שולחן הפנים: "ולקחת סולת ואפית אותה שתיים עשרה חלות ושמת אותם על השולחן הטהור".

אומר החתם סופר, שכיון שפרשת אמור עוסקת בענייני המועדים, יש לומר שהציווי על הדלקת המנורה רומז על חג החנוכה שמדליקים בו נרות חנוכה. ואילו השולחן מרמז לחג פורים שבו יש מצות סעודת פורים.

עוד מצינו, מעשה המובא במסכת ברכות (לד): מעשה ברבי חנינא בן דוסא שהלך ללמוד תורה אצל רבי יוחנן

אולם נס פורים שקרה בעת שהיה המקדש בחורבנו וישראל היו בבחינת "עבד לפני המלך", הרי שיכלו לפעול ישועה לא על פי חוקי המדינה ולא הוצרכו לצאת למלחמה, ודי היה בתפילה ובקשה אל המלך כדרכו של עבד הפונה אל מלכו.

ובזה יש לבאר את מאמר הכתוב בתחילת ספר יהושע: "ויהי אחרי מות משה עבד ה' ויאמר ה' אל יהושע בן נון, משה עבדי מת ועתה קום עבר את הירדן הוזה אתה וכל העם וגו'". ואם נדקדק נראה, כי הכתוב חוזר ושונה כי משה זכה לתואר "עבד ה'", כלומר, משה רבינו מחמת שלא זכה להיכנס לארץ ישראל - ארמון המלך, היה בבחינת "עבד לפני המלך" ומחמת כן יכול היה לפעול לעם ישראל ישועות ורחמים כעבד המבקש לפני המלך וכלל לא היה כפוף לחוקי המדינה. ולכן כל פעולותיו היו על ידי בקשות ותפילות. לא כן יהושע בן נון שזכה להיכנס לארץ ישראל עלה בדרגה ונעשה בחינת

"שר לפני המלך", ולכן הוצרך לפעול ישועות לישראל על ידי מלחמות.

וזהו שנאמר (מלאכי ג', כ"ב): "זכרו תורת משה עבדי", כי מצינו אצל משה רבינו (סוטה יג סו"ע"ב): "מה להלן עומד ומשמש אף כאן עומד ומשמש". כלומר, שגם כיום ממשיך משה רבינו בעבודתו להתפלל על עם ישראל, כדי להמשיך עליהם ישועות ורחמים. וכשיהודי לומד תורה, הוא זוכה לעורר את כוחו של משה רבינו בבחינת "עבד", שמתנהג כ"עבד לפני המלך" לבקש ממלכו של עולם

לעורר רחמים וישועות לכלל ישראל.

נחזור עתה לדברי קדשו של החתם סופר, כי המנורה רומזת לחנוכה והשולחן רומז לפורים, אצל המנורה נאמר "להעלות נר תמיד" אך באמת הדלקתה היא מערב עד בוקר, ואינה באופן תמידי, לרמז על חנוכה שבחג זה עם ישראל בבחינת "שר לפני המלך", והנהגה זו קיימת רק בזמן שבית המקדש קיים ואינה תמידית. לא כן השולחן הרומז לפורים, שזו הנהגה של "עבד המבקש מן המלך", קיימת היא גם כאשר בית המקדש חרב, ולכך לחם הפנים תמידיותו היא ללא הפסק כלל.

זהו הטעם שבחנוכה מסיימים את ההלל ואילו בפורים כלל לא אומרים הלל (עי' מגילה יד.), כי בפורים אנו בבחינת "עבד לפני המלך" ואין מן הראוי שעבד יעמוד וידבר בשבח המלך. אולם בחנוכה שאנו בבחינת "שר לפני המלך", מן הראוי לפתוח את הפה בדברי שבח והלל, כשר העומד ומשבח את המלך.

אולם מאידך מעלת הפורים גדולה יותר, שכל אחד יכול לבקש את בקשותיו, גם מי שהוא בדרגה פחותה כ"עבד", יזכה שיתמלאו כל משאלותיו. וכמו שכתבו בספרים הקדושים לרמז בדברי הירושלמי (מגילה דף

ה.): "אין מדקדקין במצות פורים, אלא כל מי שהוא פושט את ידו ליטול נותנין לו". שיום הפורים מסוגל שיתמלאו משאלות כל אחד ואחד שמבקש ומושיט את ידו, לטובה ולברכה.

וכמו שגילה לנו הרה"ק רבי שמואל מסוכטשוב ז"ע שכל יהודי בפורים זוכה לדרגת "צדיק גוזר והקב"ה מקיים", וכלשונו בספרו שם משמואל (פורים, תרע"ז) וז"ל: ומכאן כל איש משכיל ישים אל לבו ... ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם, ובכל פורים מתעורר רשימו מזה, ואז בכח כל איש ישראל לאמור למלך מלכי המלכים הקב"ה, דרך אמירה וציווי כענין הצדיקים גוזרים על הקב"ה, והוא עושה. לתלות את המן ולמחות את שמו, מתוך לבו של עצמו על כל פנים, אך האמירה צריכה להיות לא מהשפה ולחוק, אלא בכל אות נפשו ובאותו חשק ורצון נמרץ, שהיה אז להמן לתלות את מרדכי, ואז בודאי אמירתו תעשה פירות וזהו שאמרו חסידי קדמאי: בפורים יכול כל איש להיוושע ולהתברך. עכ"ל.

לכן מן הראוי לנצל מאוד יום זה בבקשות ובתפילות להיוושע בתשועת הכלל והפרט.

והנה, כתב הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין ז"ע בספרו פרי צדיק (פורים סימן ב') כי מה שמבואר בגמרא (שבת פח.): שבפורים קיימו וקבלו ישראל את התורה מאהבה, הכוונה על תורה שבעל פה, כי אילו על תורה שכתב הרי כבר אמרו מרצונם נעשה ונשמע, כמבואר בפירוש במדרש תנחומא (פרשת נח סימן ג'). נמצא לפי זה שכוונת הגמרא "אף על פי כן הדור קבלוה בימי אחשוורוש", הכוונה על תורה שבעל פה שבהר סיני קבלוה בכפייה, ובימי אחשוורוש מחמת אהבת נס פורים קבלוה מאהבה. וזהו הענין שמצינו בגמרא (סנהדרין צו): "מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק", הרי שהיה טמון בתוכו ניצוץ של חכמי תורה שבעל פה, משום שעל ידו קבלו ישראל תורה שבעל פה. עכת"ד.

ולפי דרכינו יש לפרש, כי הנהגת נס פורים היתה בבחינת בקשת "עבד לפני המלך", וכשגילו ישראל את מעלת וסגולת "עבד ה'", קבלו על עצמם מאהבה להיות עבדי ה', וזאת על ידי קבלת תורה שבעל פה דוקא, כי עניינה עבודת שכן היא מצריכה עמל וזע, וכדברי המדרש תנחומא (פרשת נח שם) "שלא תמצא תורה שבעל פה אצל מי שיבקש עונג העולם תאוה וכבוד וגדולה בעולם הזה, אלא במי שממית עצמו עליה וכו', וזו היא תורה שבעל פה שהיא קשה ללמוד ויש בה צער גדול שהוא משולה לחושך וכו'. ע"כ יעו"ש. לפיכך ביום פורים שנתגלה מעלת עבד ה', שמתמלאים כל בקשותיו ואף יותר משרי המלך, לכך קבלו מאהבה אף את חלק התורה שבעל פה.